

Pregled obdobj in glasbenega razvoja

Čas in obdobje	Vrsta glasbe in glasbene oblike	Glasbeniki
STARI VEK		
<i>pr. n. š.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • preproste ritmične in melodične vsebine primitivnih ljudstev • nastanek prvih glasbil • vokalna in instrumentalna glasba starodavnih civilizacij (Indija, Kitajska, Egipt ...) 	
<i>antika</i>	<ul style="list-style-type: none"> • starogrška in rimska glasba: vokalno in instrumentalno enoglasje 	
SREDNJI VEK		
<i>zgodnji: do 10. st.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • cerkvena, umetna enoglasna glasba • gregorijanski koral • ljudska glasba 	
<i>od 10. do 12. st.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • začetki večglasja • začetki posvetne glasbe • trubadurji 	Guido iz Arezza
<i>od 12. do 16. st.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • mojstri pevci • večglasje - polifonija: moteti maše, kanoni • začetki instrumentalne glasbe 	
NOVI VEK		
<i>renesansa</i> <i>16. st.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • večglasje - homofonija • posvetne oblike: madrigal, nastanek opere • razvoj instrumentalnih oblik 	Lasso, Palestrina Gallus
<i>barok</i> <i>17. st.</i> <i>in začetek 18. st.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • opera, oratorij, kantata • fuga, sonata, suita • koncert 	Monteverdi, Gluck Vivaldi, Tartini Händel, Bach Dolar

Čas in obdobje	Glasbene oblike / Značilnosti	Glasbeniki	
<i>klasicizem</i> 18. st.	<ul style="list-style-type: none"> • sonata, godalni kvartet, kvintet • suita, koncert, simfonija • kantata, oratorij, opera 	<i>Dunajska klasika</i> Haydn, Mozart	Novak
<i>prehod v romantiko</i> začetek 19. st.		Beethoven	
<i>romantika</i> 19. st.	<ul style="list-style-type: none"> • samospevi • značajske instrumentalne skladbe • klasične oblike: simfonija, koncert • simfonične pesnitve • opera in glasbena drama 	Schubert ... Chopin, Mendelshon ... Schumann, Brahms ... Liszt ... Rossini, Verdi, Bizet ... Wagner	
	• zabavna glasba: opereta	Offenbach, J. Strauss	
	• umetna glasba narodov	Grieg, Sibelius, Musorgski, Čajkovski, Smetana, Dvořák	Flejšman, Vilhar, Jenko, Ipavci, Gerbič, Foerster
<i>prehod v 20. st.</i>	• iskanje novih izraznih možnosti	Mahler, Wolf, R. Strauss	
<i>impresionizem</i>		Debussy, Ravel	
20. st.			<i>Novi akordi</i> Lajovic, Premrl, Adamič, Tomc
<i>nova glasba</i>	<ul style="list-style-type: none"> • nove lestvice • serije • neoslogi • prvine ljudske glasbe 	Schönberg Orff, Bartok, Stravinski, Honegger	Kogoj, Osterc, Škerjanc, Pahor, Arnič, Bravničar, Švara, Ukmar, Kozina, Šivic, Lipovšek, Ciglič, Krek, Škerl, Vremšak, Merku, Matičič, Ramovš

Čas in obdobje	Glasbene oblike / Značilnosti	Glasbeniki
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>glasbeni eksperimenti</i> • <i>nove zvočne barve</i> • <i>elektronska glasba</i> • <i>novi glasbeni zapisi ...</i> 	<i>Messiaen</i> <i>Stockhausen</i> <i>Ligeti</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vplivi novih okolij</i> 	<i>Cage, Copland,</i> <i>Gershwin,</i> <i>Schnittke,</i> <i>Gubaidulina</i>
		<i>Pro musica viva</i> <i>Petrič, Božič,</i> <i>Štibilj, Jež,</i> <i>Štuhec,</i> <i>Srebotnjak,</i> <i>Lebič,</i> <i>Globokar,</i> <i>Mihelčič,</i> <i>Gabrijelčič,</i> <i>Ajdič, Golob,</i> <i>Strmčnik, Rojko,</i> <i>Kumar</i> <i>Muzina</i>

Izvajalske oznake

Izvajalske oznake v partituri so izrazi, kratice in znamenja, ki so glasbenikom v pomoč pri izvedbi skladbe. Z njimi želi skladatelj nakazati ustrezno interpretacijo skladbe. Poleg oznak za hitrost izvajanja oziroma **tempo** skladatelji napišejo tudi oznake za **agogiko** (spreminjanje tempa med izvajanjem), **dinamiko** (stopnje in spreminjanje jakosti izvajanja) ter **izraznost** in **značaj**.

Ponovimo oznake za tempo, ki določajo hitrost izvajanja:

allegro = hitro, veselo

presto = hitro

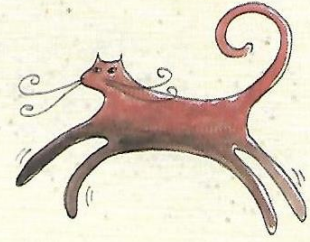
moderato = zmerno, umirjeno

andante = zmerno počasi

vivace (izg. vivače) = živahno

largo = široko

adagio (izg. adadžo) = počasi

Agogične oznake določajo spreminjanje tempa med izvajanjem:

accelerando (izg. ačelerando) = pospešujoče

ritard. ali **rit.** – **ritardando** = zadržujoče

korona = znak za poljubno podaljšanje notnih ali pavznih vrednosti, običajno za polovico

Dinamične oznake določajo stopnje in spreminjanje jakosti izvajanja:

p – **piano** = tiho

pp – **pianissimo** = zelo tiho

mf – **mezzoforte** = srednje glasno

f – **forte** = glasno

ff – **fortissimo** = zelo glasno

cresc. – **crescendo** (izg. krešendo) = vedno glasneje

decresc. – **decrescendo** (izg. dekrešendo) = vedno tiše

Izraznostne oznake določajo izraz in značaj skladbe:

animato = navdušeno

cantabile (izg. kantabile) = pojoče

dolce (izg. dolče) = sladko

serioso (izg. seriozo) = resno

triste = žalostno

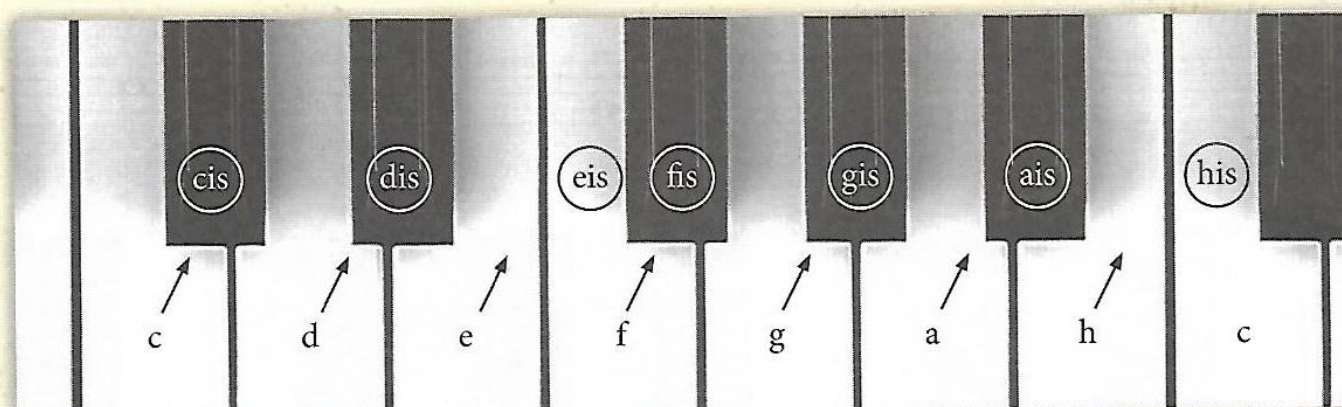
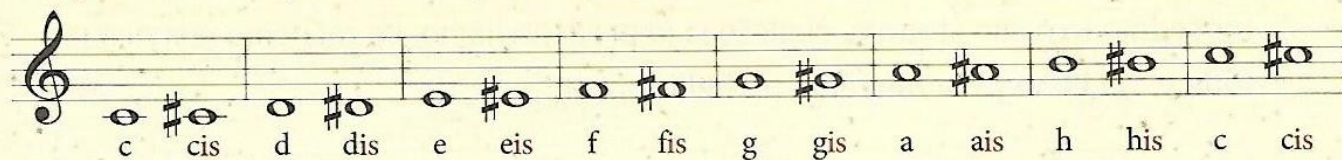
Izvajalske oznake le približno povedo, kako naj skladba zveni.

Sicer pa je izvedba odvisna od umetnikove muzikalnosti in spretnosti.

Prestavni znaki ali predznaki: višaji in nižaji

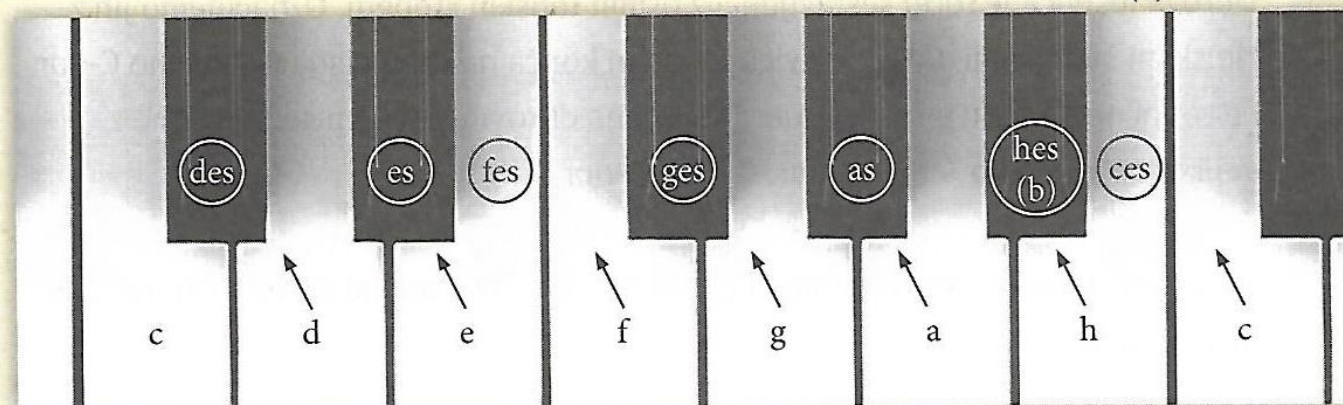
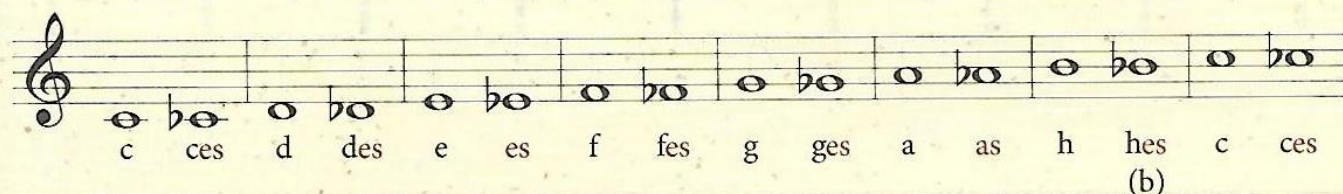

Višaj zviša ton za pol tona. Napišemo ga pred noto, ki jo želimo zvišati.

Zvišanim tonom dodamo končnico **-is**.

Nižaj zniža ton za pol tona. Napišemo ga pred noto, ki jo želimo znižati.

Znižanim tonom dodamo končnico **-es**.

GLASBENE OBLIKE

VOKALNE

- **MOTET**- večglasna zborovska skladba s cerkveno vsebino, v latinščini
- **MAŠA**- obredni spevi krščanskega bogoslužja (stalno besedilo)-.Ti deli so: Kyrie, Gloria, credo, Sanctus, Benedictus, Agnus dei. Rekviem- maša za mrtve.
- **MADRIGAL**- večglasna lahkotnejša zborovska skladba v italijanskem jeziku
- **ŠANSON**- v renesansi večglasna posvetna skladba v francoskem jeziku

VOKALNO- INSTRUMENTALNE

- **OPERA**- glasbeno –scensko delo, kjer s petjem in plesom ob spremljavi orkestra predstavijo neko zgodbo
- **KANTATA**-skladba za soliste, zbor in orkester s posvetno vsebino. Ni igre, ne scene.
- **ORATORIJ**- skladba za soliste, zbor in orkester s cerkveno vsebino. Ni igre, ne scene.
- **OPERETA**-podobna operi, lahkotnejša vsebina, govorjeni dialogi.
- **MUZIKAL**-podobno operi, govorjeni dialogi, veliko plesa, popularna glasba
- **SAMOSPEV**-skladba za solista in klavir.
- **PASIJON**- glasbeno-dramski prikaz Kristusovega trpljenja, večinoma za pevce soliste, zbor in orkester.

INSTRUMENTALNE

- **SONATA**- večstavčna skladba za solista
- **SIMFONIJA**- večstavčna skladba za simfonični orkester
- **SIMFONIČNA PESNITEV**- skladba, ki jo izvaja simfonični orkester. Ima znano zgodbo, vsebino, program.
- **GODALNI KVARTET**- večstavčna skladba za godalni kvartet (2 violini, viola, violončelo)
- **FUGA**-polifona glasbena oblika, kjer se mora tema najprej zvrstiti v vseh glasovih
- **SUITA**- zaporedje plesnih stavkov (v baroku obvezni alemanda, kuranta, sarabanda, žiga)
- **KONCERT**-večstavčna skladba za solista in orkester
- **BALET**- glasbeno-gledališko delo kjer s plesom in pantomimo prikazujejo neko zgodbo
- **RAPSODIJA**- svobodno oblikovana skladba s pogosto uporabo ljudskih motivov.
- **TOCCATA**- skladba za glasbila s tipkami.
- **MINIATURA**- kratka instrumentalna skladba . To so: mazurka, poloneza, nocturno, etuda, valček, balada

POJMI

TEMA- osnovna, glavna melodija

VARIACIJE-spreminjanje osnovne teme. Lahko spreminjamo tempo, tonovski način (dur, mol), taktovski način, zasedbo...

ABSOLUTNA GLASBA- glasba, kjer ne poznamo vsebine. Iz naslova skladbe izvemo samo glasbeno obliko in tempo.

PROGRAMSKA GLASBA- glasba, ki ima znano vsebino, program. Skladatelj nam že v naslovu pove kaj bo z glasbo opisal. (npr. Peter in volk)

ATONALNA GLASBA- glasba pri kateri na moremo določiti lestvice (tonalitete)

CLUSTER- zvočni grozd (istočasno zvenenje več tonov hkrati)

DODEKAFONIJA- dvanajsttonska lestvica

KANON-način večglasnega petja, kjer ena skupina začne peti prej kot druga. Vse skupine pejejo isto melodijo.

RONDO-oblika, kjer se A del izmenjuje z drugimi temami (A B A C A)

UVERTURA- uvod v opero, izvaja samo orkester, nas pripravi na dogajanje

ARIJA-izvaja solist, zahtevna, bogata spremljava orkestra, oseba izpoveduje čustva

RECITATIV-poudarek na besedilu, posnema govor, živahno dogajanje, skromna spremljava orkestra

LIBRETO-operno besedilo

A CAPPELLA-način izvajanja vokalne glasbe brez instrumentalne spremljave

KONCERTNI MOJSTER- prvi med prvimi violinisti v orkestru

PARTITURA- notni zapis vseh glasov (instrumentov) v skladbi

VIRTUOZ-glasbenik, ki dovršeno peje ali igra (mojster)

HOMOFONIJA- večglasje, kjer ima en glas glavno melodijo, ostali pa ga spremljajo

POLIFONIJA- večglasje, kjer so glasovi samostojni, se prepletajo

SOLMIZACIJA- DO1, RE, MI, FA, SO, LA, TI, DO2

TONSKA ABECEDA- C1, D, E, F, G, A, H, C2

VOKALNA GLASBA

ŽENSKI GLASOVI: sopran, mezzosopran, alt

MOŠKI GLASOVI: tenor, bariton, bas.

AVDICIJA- preizkus glasu

MUTACIJA- spreminjanje glasu iz otroškega v odraslega. Dogaja se v času pubertete in je najbolj opazna pri fantih.

MALE PEVSKE SKUPINE

1 PEVEC-SOLIST

2 PEVCA- DUET

3 PEVCI-TERCET

4 PEVCI- KVARTET

5 PEVCEV-KVINTET

6 PEVCEV- SEKSTET

7 PEVCEV- SEPTET

8 PEVCEV- OKTET

9 PEVCEV- NONET

PEVSKI ZBORI

Glede na starost in spol razlikujemo naslednje zборе:

OTROŠKI: otroški, mladinski, dekliški, deški, mešani mladinski zbor.

ODRASLI: moški (1. tenor, 2. tenor, 1. bas ali bariton, 2. bas), ženski (1.sopran, 2. sopran ali mezzosopran, 1.alt, 2. alt), mešani zbor (sopran, alt, tenor, bas).

Komorni zbor- od 12 do 20 pevcev

INSTRUMENTALNA GLASBA

Glede na značilnosti jih delimo na:

IDIOFONE- samozvočnike

MEMBRANOFONE- glasbila s kožo

KORDOFONE- glasbila s strunami

AEROFONE- zrakovna glasbila

ELEKTROFONE- elektrika

Po načinu igranja glasbila delimo na:

I.BRENKALA :lira ,harfa kitara ,lutnja, mandolina, banjo ,balalajka, tamburice, citre, ukulele

II.TOLKALA

1. Lesena: ksilofon, palčke, les, raglja, ropotulje, kastanjete, guero, bič.

2. Kovinska: triangel, činele, kraguljčki, gong, tam-tam, zvončki, zvonovi, metalofon, kravji zvonci, naprava za grom, celesta.

3. S kožo: tamburin, veliki boben, mali boben, pokončni boben, pavke, bongo bobni, konga bobni, lončeni bas, jazz baterija

III.GODALA: violina, viola, violončelo, kontrabas

IV.INSTRUMENTI S TIPKAM: klavir, orgle, harmonika

V.TROBILA: rog, trobenta, pozavna, tuba

VI. PIHALA: flavta, oboa, klarinet, fagot, saksofon

LJUDSKA GLASBILA: citre, okarina, dvojnice, tamburice, cimbale, žvegla